

ЖУРФАК ЯК ТЕРИТОРІЯ СВОБОДИ

Інтерв'ю

Коли ми говоримо про відомих істориків, теоретиків і практиків української журналістики, починаючи з сімдесятих років ХХ століття й донині, то неодмінно згадуємо такі імена, як Дмитро Прилюк, Володимир Здоровега, Анатолій Москаленко, Іван Мащенко, Григорій Вартанов... До молодшої плеяди відносимо Володимира Шкляра, В'ячеслава Брюховецького, Віталія Довгича, Сергія Квіта, Євгена Федченка. І, безсумнівно, завідувача кафедри журналістики, професора, доктора філологічних наук Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Олександра Александрова.

У наукових колах Олександр Васильович знаний як дослідник давньо-руських текстів, старокіївської агіографічної словесності та російської романтичної прози початку ХІХ століття.

Втім, відповідальне завдання ректорату по ліцензуванню нових спеціальностей «Видавнича справа та редагування» і «Журналістика», а зрештою — започаткування кафедри журналістики докорінним чином переінакшили його наукові уподобання. По суті, Олександр Александров виконав місію засновника одеської школи підготовки фахівців для друкованих і електронних мас-медіа як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

— Звісно, на порожньому місці нічого не виникає. Якими були передумови і перші кроки, Олександр Васильовичу. Зафіксуймо це для історії.

— Питання про підготовку журналістських кадрів в Одесі порушували ще наші попередники. На філологічному факультеті університету постійно йшлося про необхідність започаткування спеціальності журналістика. Тут особлива творча аура! Чорноморська Пальміра дала Україні чимало відомих майстрів пера у ХІХ—ХХ століттях. І зараз талантів у медійній царині не бракує.

Трапилося так, що перст ректора вказав на мене і я заходився біля важливої справи. Завдання видалося надто складним, а праця копіткою. Практично свою місію завершив. Але останньої крапки не по-

ставив. Гадаю, нею має стати створення факультету, без чого самостійна і самодостатня журналістська школа в Одесі неможлива.

— У радянську добу центрами підготовки журналістів в Україні були Київ та Львів. Факультет журналістики Київського державного (нині національного) університету імені Т. Г. Шевченка в 70-ті роки минулого століття складав конкуренцію журфаку Московського державного університету імені М. В. Ломоносова. Одеса ж у доборі кадрів для преси, радіо та телебачення завжди мала опертя переважно на філологічний факультет університету.

Скажімо, Одеське обласне державне радіо. Свого часу тут працювали випускники філфаку: письменники — лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка Володимир Рутківський, Василь Сагайдак, Володимир Яворівський, Валентин Мороз, Микола Палієнко, журналісти — Віктор Козюра, Володимир Бехтер, Василь Борецький, Василь Піддубник, В'ячеслав Кудряшов... Шлях у великий медіасвіт багато хто з них торував через вузівську багатотиражку «За наукові кадри» (зараз — «Одеський університет»). Але то було раніше. Відтепер все радикально змінилося: підготовку кадрів для ЗМІ Одеси, Причорномор'я фахово здійснює кафедра журналістики. Відповідним чином — зростають і освітні вимоги та критерії.

— Так. Довелося подолати різні етапи. Досить складне ліцензування. Як правило, воно триває рік, а іноді й два. Потім були акредитація спеціалістів, започаткування магістратури, відкриття аспірантури, докторантури. Тобто, весь ланцюжок — від бакалаврів до докторів наук. Він існує. І це дозволяє нам готувати фахівців і для регіону, і загалом для України. Адже на навчання їдуть звідусіль — з Галичини, Слобожанщини...

В Одесу залюблені, географія студентства надто широка. Хлопці й дівчата опановують дві спеціальності: видавнича справа і редагування та журналістика.

Перша відкрита у 1999-му, друга у 2000 році. Зараз готуємо документацію для ліцензування третьої спеціальності — реклама та зв'язки з громадськістю. Гадаю, це — основа майбутнього факультету. Вчена рада університету рішення ухвалила: журфак відкриється 1 вересня 2013 року.

— Як член експертної ради Вищої атестаційної комісії України (зараз її функції покладено на Міністерство освіти, науки, молоді та спор-

ту), що можете сказати про значення державного замовлення на якісно підготовлених журналістів? І яких зусиль докладаєте, аби кафедра відповідала на виклики часу, а запити і сподівання суспільства справджувалися?

— Ми працюємо за планами, що на 50 відсотків рекомендовані Міносвіти, а 50 відсотків — довільний вибір студентів і викладачів. Система гнучка і, на мій погляд, ефективна. Хоча, ясна річ, має й певні недоліки. До того ж, здійснюємо підготовку з урахуванням регіональних особливостей краю, передусім, етнокультурних. Вони полягають у тому, що на теренах Одеської області живуть українці, росіяни, болгари, молдовани, гагаузи, представники інших етносів. Відповідно до цього в суто лінгвістичній площині дозволяємо студентам працювати над навчальними текстами тією мовою, якою вони мислять. Тож студенти пишуть і українською, і російською, і болгарською, і англійською. Головне — суть і стиль письма. Одна студентка, навчаючись у магістратурі, послуговується гагаузькою.

Існує ще одна особливість. Зараз кафедра перейшла на нові навчальні плани, вихованці опановують технології медіа. Безперечно, це — крок уперед. З іншого боку, теорія масових комунікацій, журналістики, методологія, дисципліни, що формують світогляд і розширюють юнацьке світосприйняття, також надзвичайно важливі. 2000 року деякі американські вищі школи журналістики, що мали, як і ми, співвідношення 50 % на 50 %, порушили баланс, істотно скоротивши теоретичну підготовку. Це викликало невдоволення медіакорпорацій, які фінансували навчання. Деякі вузи були позбавлені субсидій. Бо, зрозуміло, без розвитку інтелекту, аналітичних здібностей, філософського хисту, власне ерудиції журналіст просто не відбудеться.

Тривалий час я справді був членом експертної ради Вищої атестаційної комісії. Вже вісім літ працюю в експертній раді Державної акредитаційної комісії, до того ж, є виїзним експертом Міносвіти. За цей час побував практично в усіх більш-менш вартісних університетах. Бачив, де що робиться, як робиться, якою є матеріальна база. Цей досвід допомагає керувати великим колективом: 29 викладачів, 350 студентів. Моє завдання допомогти їм виставити орієнтири, окреслити перспективу. Надзвичайно важливо, щоб з'являлися нові кан-

дидати наук. Маємо дбати і про підготовку докторів наук. Є чимало перспективних молодих вчених.

Наш завтрашній день: випускники вузу, які тяжіють до наукової й викладацької праці. Такі також є. Але неодмінна умова: залишаєшся на кафедрі — віддано люби справу! Без любові до студента в університеті нічого робити.

— Попри сталий і впевнений поступ науки та практики української журналістики, впровадження новітніх цифрових технологій, Інтернет-трансляцій не полишає враження, що в медійній царині домінують так звані «паркетна журналістика» й «джинса». Репортери, як метелики, пурхають від «пресухи» до «пресухи» (термін з професійного жаргону) і цим «напівінформаційним фаст-фудом» заповнюють теле- й радіоефір, шпальти газет. Щодо політичної і бізнесової заангажованості окремих ЗМІ і запопадливості «виконавців замовлень», то від цього читачів, слухачів і глядачів просто нудить. Як ви оцінюєте стан регіонального медіа-простору? Телерадіоорганізацій в Одесі зареєстровано більше, ніж у Києві. А рівень поінформованості населення від цього не вивищується. Безкінечно в ефірі якась «жуйка», поверхові сентенції...

— Таке телебачення й такі газети маємо з огляду на те, в чийх вони руках. Це, по-перше.

По-друге, в Україні фактично 3 % ЗМІ в державній власності. У зв'язку з цим Міносвіти клопочеться, де ж працювати випускникам-бюджетникам. У нас практично ніколи не було державного замовлення на фахівців. Вони всі йдуть у комерційні структури. А далі все впирається в «редакційну політику». Але ж медійник має знаходити ментальну платформу для діалогу з читачем, слухачем, глядачем. Як цього досягати в таких умовах?

Навіть за радянської доби пропаганда була якіснішою, винахідливішою. А те, що я бачу і чую зараз, буває настільки примітивним, розрахованим, даруйте, на людей-зомбі. Огидна, безсоромна, «лобова» пропаганда. Просто соромно за професію.

Впевнений, коли юнак чи юнка закінчують університет, вони неодмінно мають потрапити на працю до незаангажованого колективу, аби засвоїти кодекс журналістської честі. Маю спостереження: якщо студент під час виробничої практики опиняється у вирі виборчої кампанії (бридота!!!), пиши-пропало: він, як правило, взагалі надалі сторониться журналістики. І шукає роботу в іншій сфері.

— Мій друг і колега, шведський радіожурналіст, модератор Стокгольмського радіо Ерік Фіхтеліус зазначав, що часто-густо аргументація журналіста побудована за принципом «зелене листя має зелений колір», а там, де на авансцену має виходити його величність Факт, спрацьовує механізм «внутрішньої цензури». Як ви оцінюєте об'єктивність сучасної журналістики?

— Бував у Швеції. Так само, як і в Болгарії, Польщі, Угорщині, Туреччині, Афганістані... Серед партнерів нашої кафедри, скажімо, Баварське радіо. Погодьтеся, промовистий факт.

Звісно, не порівняти технічні можливості європейських і українських вузів. Наприклад, на медійний навчальний центр у Пассау було витрачено 200 млн євро.

Але й ступінь професійної гідності на Заході вищий. Там для журналіста не існує жодних інтересів — ні корпоративних, ні національних. Для нього важливо достовірно відобразити події та явища суспільного буття.

— Кафедра журналістики, переконаний, за своїм потенціалом готова до трансформації в повноцінний факультет. Але муляє питання: від кого це залежить? І чи готовий Олександр Александров виконати і цю Місію, взяти відповідальну ношу на плечі?

— Враховуючи вік, не знаю, чи встигну, чи вистачить снаги... Але за досвідом я чи не єдина людина на кафедрі, яка може, як-то кажуть, «звести на ноги» цю справу. Усе вирішують кадри: як добрати людей, як їх навчити не тільки праці, а й любові до студентства, відповідальності.

Багато залежить, безперечно, від волі ректора. Знаю, Ігор Коваль людина слова. На стадії завершення новий навчальний корпус на Французькому бульварі — семиповерховий будинок, який вже оздоблюють. Це дозволить розвантажити старе приміщення.

Перед тим, як створити факультет, необхідно відкрити три кафедри. Про це вже також є рішення. Але поки немає елементарного: посад, кабінетів, студій, техніки... Останнім часом ректор неодноразово бував на кафедрі, зустрічався з колективом. Нам почали купувати деяке устаткування. Ігор Миколайович людина з державним панорамним баченням, з баченням перспективи. Він має міцні наміри відкрити журфак.

...У квітні 2012-го на День кафедри, студенти оприлюднили гасло: «Журфак — територія свободи». Я потім зібрав їх, і ми дійшли згоди:

Йдеться про «територію внутрішньої свободи», без якої журналіст не може жити й працювати. І аж ніяк це не слід розуміти як соціальну безвідповідальність чи анархію. Тож віримо в те, що вже у квітні 2014-го будемо святкувати не День кафедри, а День факультету журналістики.

*Володимир Невмитий,
заступник генерального директора
Одеської обласної державної телерадіокомпанії
з творчих питань радіомовлення,
член правління Національної спілки журналістів України,
лауреат премії імені Памви Беринди*